

Asia: VN/20427/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi toimintasuunnitelmaksi helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1 Tausta

Lupa- ja valvontavirasto (LVV) kiinnittää huomiota siihen, että tulevaisuudessa eläkeiän noustessa työelämässä olevien yli 65-vuotiaiden määrä tulee nousemaan. Samoin osatyökykyisten (pitkäaikaissairaiden) määrä saattaa työelämässä nousta.

2 Toimintasuunnitelman tavoitteet

LVV katsoo, että toimintasuunnitelma on perusteltu ja ajankohtainen. Terveyshaittoja on tärkeää tarkastella osana laajempaa ilmatoriskien ja sopeutumisen kokonaisuutta, sillä terveyteen vaikuttavat välillisesti esimerkiksi maankäyttö, luontoympäristöt ja ruokajärjestelmä ja muu varautuminen. Toimintasuunnitelman poikkihallinnollisuus ja laaja-alainen näkemys ovat hyviä. Toimintasuunnitelman tavoitteet ovat selkeät ja konkreettiset. On tärkeää, että toimintasuunnitelma laaditaan kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla.

3 Riskiryhmät ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät

Rikisryhmät ovat perustellusti määriteltyjä, ja määrittelyssä on otettu hyvin ja laaja-alaisesti huomioon eri ikäryhmät ja terveydentila sekä toimintakyky myös heikoimmassa asemassa olevien kuten sosiaalihuollon asiakkaiden osalta. Eri haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien tunnistaminen on tärkeää ja auttaa varautumisen suunnittelussa.

Suunnitelmassa on huomioitu myös asuinympäristöt sekä asunnot, joilla on merkitystä riskiryhmien kannalta. Määrittelyä tulisi kuitenkin täydentää haavoittuvuuteen vaikuttavilla ympäristötekijöillä, kuten kaupunkiluonnon ja muun viherrakenteen ratkaisuilla sekä muulla alueidenkäytön suunnittelun ratkaisuilla. Nämä korostuvat erityisesti pitkän aikavälin ennakoituvuudessa.

Lisäksi LVV kiinnittää seuraaviin suunnitelman yksityiskohtiin huomiota:

- Sivulla 18, taulukossa 2 lukee kuumuudelle altis työ, jolle osuvampi termi olisi kuumuudelle altistava työ.
- Taulukossa 2 (s. 17-18): Esitetty "tietämättömyys ja riskikäyttäytyminen" -kohta ei ole tarkoituksenmukaisessa paikassa, sillä sen alla oleva luettelo kuvaa toimia, joilla terveyshaittoja voidaan ehkäistä. Kyseinen sisältö olisi selkeämpää esittää omana erillisenä kokonaisuutenaan taulukon ulkopuolella, jotta se erottuisi paremmin haavoittuvuutta lisäävistä tekijöistä ja parantaisi aineiston jäseneltävyyttä.
- Taulukko 2 (s. 17-18): LVV ehdottaa harkittavaksi, tulisiko mainita myös painovoimaiset ilmanvaihtoa sisältävät asunnot (helposti kuumentuvat asunnot).

4 Riskienhallinta sekä varautumisen ja sopeutumisen koordinointi

Valtakunnallinen koordinointi, tavoitteet ja linjaukset ovat puuttuneet hellevarautumisesta. On tärkeää, että kansallista ohjausta vahvistetaan ja viranomaisten ja muiden toimijoiden rooleja ja vastuita selkeytetään. Eri vastuutahojen erittely on tärkeää koordinoinnin ja yhteistyön onnistumiseksi hellevarautumisen edistämässä, ottaen huomioon myös virastojen (kuten LVV:n) sisäiset osa-alueet.

On tärkeää huomioida, että kansallinen riskiarvio ja alueelliset ja paikalliset riskiarviot luovat perustan sille, millaisiin riskeihin eri hallinnon aloilla tulee varautua. LVV katsoo, että kansallisten ja alueellisten riskiarvioiden pitäminen ajan tasalla kansallisen koordinaation avulla on keskeistä, sillä kansallinen, alueellinen ja paikallinen työ perustuvat nimenomaisesti niihin. Valtakunnallisen poikkihallinnollisen hellevarautumisen seurantar ryhmän perustaminen (sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimana) on kannatettavaa. Hellevarautuminen ja -sopeutuminen olisi hyvä liittää osaksi kokonaisvarautumista, jotta helletyö ei jää irralliseksi muusta varautumistyöstä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskusten roolin vahvistamiseen helteisiin varautumisessa tulee kiinnittää huomiota, koska heillä on myös sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelun ohjaustehtävä. Valmiuskeskusten riittävä osaaminen helteisiin varautumisessa tulee varmistaa, jotta taataan tasapuolinen ohjaus hyvinvointialueille asiassa. Myös kunnat tulisi ottaa mukaan yhteiseen suunnitteluun alue- ja paikallistasoisesti ja laatia yhteinen hellehaittojen ehkäisyä koskeva toimintasuunnitelma. Tässä työssä olisi erityisen tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että kaikki toimijat ja sidosryhmät tiedostavat oman roolinsa ja vastuunsa hellehaittojen ehkäisyssä.

LVV kiinnittää huomiota siihen, että riskit ja haavoittuvuudet on tärkeä tunnistaa kaikilla tasoilla ja huomioida etenkin haavoittuvassa asemassa olevien kuten sosiaalihuollon asiakkaiden (vanhukset, vammaiset, mielenterveys- ja päihdeasiukkaat, lastensuojelu) ohjaus asiassa asuivatpa he sitten omissa kodeissaan tai sosiaalihuollon yksiköissä. Helleriskien hallintaa tulisi vahvistaa etenkin sosiaalipalveluiden piirissä olevien asiakkaiden hyväksi. Hyvien toimintakäytäntöjen vakiinnuttaminen korostuu entisestään helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi näissä asiakasryhmissä. Hyvinvointialueita tulisi ohjeistaa huomioimaan helleriskien hallinta valmiussuunnittelussa etenkin sosiaalihuollon asiakkaiden osalta sekä myös omavalvontaohjelmissa

ja suunnitelmissa, hyvinvoinnin edistämistyön suunnitelmissa ja käytännön tuessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköillä tulisi olla yhteneväiset ohjeet jo ennalta varautumiseen helteiden osalta ja myös toimenpiteet, kuinka toimia pitkittyvän hellejakson aikana. Lisäksi yksiköillä tulisi olla ohjeet myös mahdollisten evakuointien osalta, jos asuinympäristö /asunto on sellainen, ettei siellä voi asua turvallisesti pitkittyneen hellejakson aikana (tässä olisi huomioitava niin yksityiset kuin julkiset sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajat).

LVV kiinnittää huomiota myös siihen, että helteen terveysriskejä tulee arvioida kaikilla eri tasoilla huomioiden ilmastonmuutoksesta johtuvat seuraukset. Helteen terveysriskejä tulee arvioida myös ilmastonmuutoksesta välillisesti johtuvista tekijöistä.

Lopuksi LVV nostaa vielä erikseen seuraavat yksityiskohdat:

o Tausta ja nykytila (s. 20)

- Kappale 1: On mahdollista, että VALSU-portaalissa jo oleviin hyvinvointialueiden valmiussuunnitelmiin on sisällytetty hellevarautumista koskevia toimenpiteitä.

o Kehittämistarpeet (s. 22):

- Kappale 2: Pyydetään tarkastelemaan hellevarautumisen seurantaryhmän kokoonpanoa siitä näkökulmasta, että asia jalkautuisi myös rakennusluvitukseen ja rakennusvalvonnan prosesseihin.

5 Hellevaroitujärjestelmä

Lähtökohtaisesti LVV kannattaa esitettyä järjestelmää. Luonnoksessa on todettu, että varoitujärjestelmälle tulee saada riittävä viranomaiskäyttö. LVV katsoo, että järjestelmän toimivuus edellyttää riittävää käyttöastetta. Lisäksi hellevaroitujärjestelmässä on tärkeää huomioida myös paikalliset ilmiöt, kuten lämpösaarekkeet.

On tärkeää, että viranomaisvaroitusta välittyy luotettavasti ja ajantasaisesti hyvinvointialueille ja kuntiin, jotka edelleen huolehtivat tiedon välittämisestä yksiköille ja henkilöstölle, joiden tehtävänä on käynnistää valmiuteen ja varautumiseen liittyvät toimenpiteet. Erityistä huomiota tulee kiinnittää toimenpiteisiin ennen helleaallon alkua ja sen aikana erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden osalta. Lisäksi viestinnässä tulee huomioida myös yksityiset sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajat.

LVV kiinnittää huomiota siihen, että hellevaroitujärjestelmän on huomioitava haavoittuvassa asemassa olevat. Suunniteltu hellevaroitujärjestelmä on asianmukainen kansalaisille, jotka pystyvät ymmärtämään sen sisällön ja viestin. Hellevaroituksessa tulee huomioida myös sellaiset kansalaiset, joiden kognitiivinen toimintakyky on alentunut sekä eri kieliryhmät, ml. viittomakieliset.

Siltä osin, kun asiakirjassa todetaan, että (LUOVA-varoitus)järjestelmän käyttäjiksi olisi hyvä saada myös Lupa- ja valvontavirasto, LVV toteaa, että LUOVA-varoitukset ovat käytössä jo LVV:ssä.

6 Viestintä

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että monitahoinen ja oikea-aikainen viestintä on tärkeää, ja suunnitelma kansallisesta viestintäsuunnitelmasta kannatettava. Erityisen tärkeää viestintä on niille tahoille, jotka vastaavat erityisen haavoittuvassa asemassa olevien sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden palveluiden tuottamisesta eli julkisille ja yksityisille sosiaali- ja terveystalouksien tuottajille. Siksi onkin varmistettava, että viestintä tavoittaa varmasti kaikki eri toimijat, niin suuret kuin pienetkin.

Kasalaisille osoitettavan viestinnän tulee olla monitahoista, monialaista ja kansalaisten tavoitettavissa. Tässä tulee huomioida viestinnän saavutettavuus ja erityistarpeiset ihmisryhmät. Tätä viestintää, kuten hellevaroihin liittyvää viestintää ylipäänsäkin, tulee vahvistaa.

LVV toteaa, että toimintasuunnitelman ajatus lisätä rakentamisen ja yhdyskuntasuunnittelun ammattilaisten osaamista helteen ja ilmastonmuutoksen vaikutuksista sekä ylläpidon ja ehkäisykeinoista rakennetussa ympäristössä niin koulutuksen kuin jo työmarkkinoilla olevien osalta on kannatettava.

Lisäksi LVV kiinnittää huomiota seuraaviin yksityiskohtiin:

- Kehittämistarpeet (s. 33)
 - Taulukossa 4 (s. 35) esitetty ”Helleviestinnän kohderyhmiä sosiaali- ja terveydenhuollon ja kuntien palveluissa”: Lupa- ja valvontavirasto muistuttaa helteen merkityksestä talousvettä toimittaville laitoksille. Hellejakso voi aiheuttaa kuivuutta, veden laadun heikkenemistä vesijohtovesiverkostossa tai tarvetta veden käytön säännöstelylle.

7 Helleaaltoihin liittyvä valmius ja varautuminen

LVV esittää harkittavaksi, että pitäisikö tietyissä, erityisen suurella väki-/kulkijamäärällä jatkuvasti kuormitetuissa paikoissa (muut kuin yleisötilaisuudet), olla tarpeen lisätä kaupungin toimesta ilmaisia vesipisteitä, joissa voisi täyttää oman vesiasian. Näin voitaisiin kenties torjua helteen aiheuttamaa nestevajausta ja siitä aiheutuvia terveyshaittoja.

Lisäksi LVV katsoo tarkoituksenmukaiseksi päiväkotien ja koulujen pihojen rakentamisessa korostaa helteisiin varautumista ja sopeutumista siten, että piha-alueille luodaan riittävästi varjoisia alueita eri käyttötarkoituksiin. Toteutuksessa voidaan hyödyntää puustoa ja muuta viilentävää kasvillisuutta.

LVV nostaa esiin tarpeen selkeyttää, miten sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköiden sisätilojen lämpötilojen käytännön valvonta jakautuu hyvinvointialueen ja terveydensuojelun sekä yksikön vastuuhenkilön kesken. Lisäksi kuten suunnitelmaluonnoksessa todetaan, tällä hetkellä STM ei ole nostanut helteisiin varautumista osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua. Näin tulisi kuitenkin tehdä. Mikäli sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelu ja helteisiin varautuminen tehdään erillään, on mahdollista, että suunnittelussa voi tulla joko tarpeetonta päällekkäisyyttä tai mahdollisesti puutteita, jotka voivat jäädä huomiotta.

Yleisenä huomiona LVV nostaa esiin sen, että on tärkeää kehittää eri tahojen yhteistyötä ja helleaaltoihin liittyvää kansallista varautumista sekä vahvistaa alueellisten ja paikallisten varautumistoimien ohjausta.

8 Pidemmän aikavälin toimenpiteet

LVV toteaa, että on tärkeää määritellä sekä lyhyen että pitkän aikavälin tavoitteet ja toimenpiteet hellehaittojen torjumiseksi. Nyt pidemmän aikavälin toimenpiteet on kirjattu laaja-alaisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Toimintasuunnitelma huomioi keskipitkän ja pitkän aikavälin toimia, joilla vähennetään väestön ja yhteiskunnan haavoittuvuutta kuumun sään vaikutuksille sekä edistetään sopeutumista ilmaston lämpenemiseen ja helleaaltojen yleistymiseen ja voimistumiseen. Näkökulma on erityisen tärkeä ja jalkauttamistyötä eri viranomaisten osaamisen lisäämiseksi reaktiivisen työn ohelle on painotettava. Kirjauksissa on huomioitu haavoittuvassa asemassa olevien tarpeet muun muassa yhdyskuntasuunnittelussa.

Pidemmän aikavälin toimenpiteissä, joihin rakentaminen ja alueidenkäyttö sijoittuvat, toimintasuunnitelmassa on tunnistettu alueidenkäyttölaki ja sen muutos ja rakentamislaki sekä erityisesti rakentamiseen liittyvä alempiasteinen sääntely. Myös valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on käsitelty asiaan liittyviltä osin ottaen esille sen, ettei ko. tavoitteissa nosteta erikseen esiin lämpenemisen ja helleaaltojen yleistymisen vaikutuksia. Toimenpidesuunnitelmissa pidemmän aikavälin toimenpiteissä vastuutahoiksi on tunnistettu kunnat, hyvinvointialueet, ao. ministeriöt ja SYKE sekä Ilmatieteen laitos. LVV pitää tunnistettuja kehittämistarpeita rakennusten yllämpenemisen torjunnassa ja yhdyskuntasuunnittelussa kannatettavina. Alueidenkäytön ja kaupunkiympäristön informaatio-ohjausta todetaan toimintasuunnitelmassa tarvittavan nykyistä enemmän. Suunnitelmassa olisi hyvä tarkentaa miten konkreettisesti esimerkiksi tiedonkulkua ja materiaalien leviämistä parannetaan.

Vesihuollon on tarpeen varautua pitkittyneisiin hellejaksoihin esimerkiksi hillitsemällä veden lämpenemistä teknisillä toimenpiteillä vedenjakeluverkostossa ja sitä myöden varmistaa talousveden laatu sekä varmistaa raakaveden riittävyys ja laatu. LVV nostaa esiin sen, että tarvittaessa on kartoitettava uusia korvaavia vesilähteitä sekä varauduttava tehostamaan vedenkäsittelyä.

LVV kiinnittää huomiota ilmastonmuutoksen torjuntaan. Pidemmän aikavälin toimenpiteissä tulee huomioida vähintään keskimääräinen kasvihuonekaasupäästöjen ilmastoskenaario. Erityisen haavoittuvassa asemassa oleville tulee soveltaa varovaisuusperiaatteen mukaisesti pessimistisintä skenaariota. Huomioitavaa on myös, että toimenpiteitä ja skenaarioita on päivitettävä tasaisin väliajoin uuden tutkimustiedon valossa, niin että ilmaston lämpenemisen aiheuttamiin helleaaltoihin voidaan tehokkaasti varautua.

Viherkertoimen edistäminen kaupunkisuunnittelun työkaluna on kannatettavaa, mutta painotusta tulisi kohdentaa tonttikohtaisesta viherkertoimesta laajempaan aluekohtaiseen viherkertoimeen paremman vaikuttavuuden takaamiseksi.

Kuten suunnitelmassa mainitaan, kansallisten toimijoiden tulisi tukea kaupungeja lämpösaarekkeiden kartoittamisessa ja edistää viherympäristön lisäämistä kaupungeissa laatimalla näitä koskevia työkaluja ja oppaita, mukaan lukien viherkertoimen (laadullinen ja määrällinen) käyttö suunnittelussa. Erityisesti tulee painottaa kansallisesti käytössä olevia työkaluja sekä niiden pitkäjänteistä rahoitusta.

9 Työterveys ja työsuojelu

LVV katsoo, että ehdotus riskinarviointityökalun kehittämisestä on erittäin hyvä ja tarpeellinen. Työntekijöiden suojaamiseksi kuumuuden haitoilta tulisi laatia varautumistoimia. Tällä hetkellä perinteiset kuumatyöpaikat ovat tiedossa ja siten tilastoitavissa. LVV:n työsuojeluosaston kokemus on, että työpaikkojen tuntemus ja tietämys lainsäädännön vaatimuksista vaihtelee erityisesti ohimenevien helleaaltojen tuoman kuumarasituksen haitoista. Ohimenevien helleaaltojen aikana kuumatyötä esiintyy työpaikoilla, joissa se ei kuulu normaaliin työympäristöön, ja näiden tilastointi voi olla kovin haasteellista.

Kuuman työn osalta ohjeet ja säädökset on hyvä päivittää ajantasaisiksi. Tällä hetkellä lainsäädäntö edellyttää, että lämpöoloista aiheutuva vaara on rajoitettava niin vähäiseksi, ettei siitä aiheudu vaaraa tai haittaa työntekijän turvallisuudelle tai terveydelle taikka lisääntymisterveydelle. Lainsäädännössä ei ole tarkempia määritelmiä. Valtioneuvoston asetus terveystarkastuksista erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavissa töissä mainitsee yhtenä asiana tavallisuudesta poikkeavat lämpöolot eli kylmä- ja kuumatyöt. Tässä korostuu työterveyshuoltojen osaaminen ja työpaikan olosuhteiden tunteminen.

LVV huomauttaa, että luvussa esitetyt lämpötilarajat ja -ajat ovat vanhoja suosituksia. Työterveyslaitos julkaisi uusia suosituksia kuumatyöhön (raskas ja keskiraskas) kesällä 2025. Tällä hetkellä lainsäädäntö ei anna tarkkoja raja-arvoja tai konkreettisia rajoja lämpöoloille. Työnantajalla on velvollisuus tunnistaa asia riskinarvioinnissa ja tehdä riskin hallitsemiseksi toimenpiteitä.

LVV toimii myös työnantajana osana valtiotyönantajasektoria. Pienikin hellealtistuminen voi aiheuttaa havaittavaa työtehon ja työhyvinvoinnin heikkenemistä: hellehaittojen torjuminen puolestaan voisi täten taloudellisesti olla selvästi perusteltavissa ja laskettavissa. Tästä näkökulmasta LVV katsoo, että valtiotyönantajien virastojen nykytyössä kuumudelle altistumista on mahdollista välttää ja myös muilla sektoreille altistumista voisi välttää esimerkiksi seuraavin keinoin:

- o Työelämän joustot, yksilölliset työajat, etä- ja hybridityön mahdollistaminen niissä tehtävissä, joissa se on mahdollista: Nämä mahdollistavat myös mm. pahimpien helleajanjaksojen välttämisen ja antavat mahdollisuuden valita sopivimmat olosuhteet (esim. etätö rannalla, toisella puolella maata eri sääoloissa, mökillä tai ilmastoidussa toimistossa jne.). Toimintasuunnitelmassa todetaankin, että tunnistetaan työntekijät, joilla on riski lämpökuormituksen vaikutuksille. Riskiä voidaan arvioida ja hallita, ohjeistaa sen minimoimiseen.
- o Toimitilasuunnittelussa on huomioitava myös hellenäkökulma: Kun yhteisiä, julkisen hallinnon toimitiloja nykyhetkessä usein keskitetään ja karsitaan (valtio, kunnat, hyvinvointialueet), niin sisäilman laadun turvaaminen tulisi olla jatkotoiminnan ja korvaavien tilojen yhdeksi keskeiseksi kriteeriksi. Vaihtoehtoisissa ratkaisuissa voitaisiin panostaa sisäilmaolosuhteisiin, esim. valtion yhteisten toimistotyöympäristöjen konseptissa S2-sisäilmaluokka on kehittämisen lähtökohtana. S2-taso turvaa ympärivuotisen työskentelyn ja voitaisiin toteuttaa myös soveltaen esim. työmaiden taukotiloissa ja muissa julkisissa tiloissa (ns. hellesuojat). Kuten myös (Työ)ajoneuvoissa ilmastointi on tai sen pitäisi olla teknisesti itsestäänselvyys.

10 Seuranta ja arviointi

LVV toteaa, että säännöllinen seuranta ja arviointi on tärkeää tulevaisuudessa, koska sitä ei ole tehty säännöllisesti tähän mennessä. Pitkäjänteisen seurannan ja sen rahoituksen turvaaminen vaikuttavan viranomaistyön takaamiseksi on keskeistä. Kansalliset mittarit, seurantajärjestelmät ja tutkimustieto takaavat niukoilla resursseilla toimivien viranomaisten yhtäläiset mahdollisuudet huomioida riskit ja varautua. Suunnitelmassa esitetään seuranta ja arviointitarpeita, mutta valvontahavaintojen hyödyntäminen jää vähälle huomiolle. Seurannassa voitaisiin resurssikysymykset huomioiden koota tietoa lämpöolosuhteisiin liittyvistä valvontatapauksista ja tunnistaa toistuvat ongelmatyypit sekä siten tukea THL:n ja STM:n tietopohjaa. Erillisenä huomiona LVV nostaa esiin sen, että helteen kansanterveydellisiä vaikutuksia ja vaikutuksia sosiaalihuollon asiakkaiden hyvinvointiin tulisi arvioida säännöllisesti.

11 Toimenpiteet

LVV katsoo, että riskinarviointityökalun kehittäminen erittäin tärkeää ja hyödyllistä. Lisäksi on tärkeä linjaus, että helleaaltoihin varautuminen tulee sisällyttää osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua. Yleisesti suositukset ovat hyvät, ja niistä on tarkoituksenmukaista aloittaa toiminta. Suositukset tulevat tarkentumaan työn edetessä.

Suunnitelmassa luontopohjaiset ratkaisut hellevaarojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi mainitaan, mutta ne tulisi nostaa suunnitelmassa nykyistä merkittävämpään rooliin. Sen lisäksi maankäytön ja

terveysvaikutusten yhdistämisen mahdollisuudet hellevarautumisessa tulisi nostaa keskeisempään rooliin.

Suunnitelmassa todetaan myös otettavan viherkerroin laajemmin käyttöön yhdyskuntasuunnittelussa. Toimenpiteeseen tulisi täydentää huomioihin, millä tavoin kuntia tuetaan viherkertoimen (erit. alueviherkertoimen) käyttöönotossa. Nykyisellään kunnat ovat hyvin eriarvoisessa asemassa osaamisen ja resurssien osalta ja tukea uudentyypiseen suunnitteluun tarvitaan.

Lisäksi suunnitelmassa todetaan vahvistettavan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten osaamista helteen terveyshaitoista ja niiden ehkäisystä. Tähän tulisi lisätä myös etenkin rakentamiseen ja alueidenkäyttöön liittyvät koulutukset. Uran alkutaipaleella olevien koulutusta on hyvä kehittää tähän suuntaan, mutta erityistä huomioita tulisi kiinnittää alalla jo pitkään toimineisiin.

Edelleen suunnitelmassa todetaan perustettavan kansallinen hellevarautumisen seurantaryhmä. Toimenpide on hyvä, mutta erityisen tärkeää on saada kansallisen toimintaryhmän toiminta jalkautetuksi alueille, virastoille ja käytäntöön. Tähän ei ole nykyisessä suunnitelmassa toimenpidettä.

Liite Toimijoiden ja sidosryhmien roolit ja vastuut hellevarautumisessa

LVV toteaa, että liitteessä roolit ja vastuut on määritelty tarkoituksenmukaisesti. Niitä tulee arvioida työskentelyn edetessä ja tehdä muutoksia tarvittaessa. Yksityiskohtaisina huomioina LVV nostaa esiin seuraavat:

- o Sivulla 85 Lupa- ja valvontaviraston kohdalta puuttuu maininta, että sen Työsuojeluosasto toimii työsuojeluviranomaisena.
- o Kohdassa ”Kuntien palvelut” on kunnallisen ympäristöterveydenhuollon tehtäväksi (s. 93) pidemmän aikavälin varautumiseen ja sopeutumiseen laitettu sama teksti kuin aiemmin Lupa- ja valvontaviraston tehtäväksi ”Sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisen ja tuottamisen lainmukaisuuden valvonta ja siihen liittyvä ohjaus, kunnallisen ympäristöterveydenhuollon ohjaus ja valvonta (ml. hellehaittojen ehkäisy terveydensuojelun valvontakohteissa) sekä monialaisen yhteistyön tukeminen.” Tämä ei liene kunnallisen ympäristöterveydenhuollon tehtävä. Tekstissä on ehkä ollut tarkoitus laittaa siihen pelkästään hellehaittojen ehkäisy terveydensuojelun valvontakohteissa, mutta teksti on kopioitunut epähuomiossa kokonaisuudessaan.

Yleisiä huomioita

Lupa- ja valvontavirasto kyseenalaistaa valmiuskäsitteen käytön toimintasuunnitelmassa. Valmiuskäsitteen käyttäminen helteeseen liittyvässä yhteydessä on terminologisesti ongelmallista ja omiaan

johtamaan harhaan, koska valmiudella viitataan vakiintuneesti yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen tilanteissa, joissa niitä uhkaavat vakavat häiriöt, poikkeusolot tai muut laaja-alaiset uhkaskenaariot. Helle on ennakoitava ja toistuva ilmiö, jonka vaikutukset tulee hallita normaaliolojen suunnittelun keinoin. Siihen varautuminen on perusteltua ja tarpeellista. LVV ehdottaakin, että asiakirjassa valmiuden sijasta käytettäisiin ilmaisua helteeseen varautuminen ja riskienhallinta, joka kuvaa täsmällisesti ennakoivaa ja vastuullista toimintaa ilman perusteetonta kytkentää valmiustoimintaan.

Muilta osin suunnitelma on terveydensuojelun näkökulmasta perusteltu ja ajankohtainen kokonaisuus, joka tunnistaa helteen merkittävät terveysriskit ja painottaa erityisesti haavoittuvien väestöryhmien suojaamista. Sen vahvuutena on viranomaisten ja eri toimijoiden yhteistyön korostaminen helteen haittavaikutusten hallinnassa.

Ympäristöhallinnon osalta LVV toteaa, että toimintasuunnitelma on hyvin linjassa KISS2030 tavoitteiden kanssa, mutta ympäristöhallinnon käytännön työkalut kaipaavat vahvempaa esiin nostamista. Helteeseen sopeutuminen ei ole vain terveyssektorin kysymys vaan osa laajempaa ilmatoriskien ja sopeutumisen kokonaisuutta, sillä terveyteen vaikuttavat välillisesti esimerkiksi maankäyttö, luontoympäristöt ja ruokajärjestelmä. Lupa ja valvontamenettelyt voivat olla yksi kehitettävä konkreettinen keino ohjata sopeutumista. Toimintasuunnitelma ei kytke myöskään hellevarautumista ympäristölupiin, YVA-menettelyihin tai rakentamisen ohjaukseen. Näistä voisi kuitenkin löytyä merkittäviä ja vaikuttavia yhtymäpintoja niin työsuojelun kuin luontopohjaisten ratkaisuiden edistämiseksi.

Lisäksi virasto nostaa tarpeen resursoida tutkimustietoa helteen vaikutuksista ja esimerkiksi rakennusten yllämpenemisestä. Selvitystä myös siitä, miten eri viranomaiset voivat nykyisen lainsäädännön puitteissa vaikuttaa tehtyihin ratkaisuihin tarvitaan.

Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta LVV toteaa, että on erityisen tärkeää, että valmiuskeskusten merkitystä ja roolia on korostettu toimintasuunnitelmassa. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden kuten sosiaalihuollon asiakkaiden asemaa ja merkitystä ei voi liiaksi korostaa tässä toimintasuunnitelmassa. Tämä koskee laaja-alaisesti eri toimijoita, palveluntuottajia ja viranomaistahoja, mitkä onkin tuotu ansiokkaasti esille toimintasuunnitelmassa.

Toimintasuunnitelman poikkihallinnollisuus ja laaja-alaisuus ovat hyvät lähtökohdat jatkotyöskentelylle.

Lehtonen Niina
Lupa- ja valvontavirasto